

Vuositilintarkastajain lausunto kassanhoitaja Väinö Erikssonin kavallusten johdosta.

Helsingin Kaupunginvaltuustolle.

Tämän vuoden kesäkuun 17 päivänä tekemällään päätöksellä on kaupunginvaltuusto siirtänyt rahatoimiston työläispalkkojen kassanhoitajan, Väinö Erikssonin kavallusta koskevan asian kaupungin v. 1931 valittujen vuositilintarkastajain käsiteltäväksi asianmukaisia toimenpiteitä varten, pyytäen, että vuositilintarkastajat pikimmiten kaupunginvaltuustolle toimittaisivat tutkimuksensa tuloksen ehdotuksineen niiksi toimenpiteiksi, joihin katsovat aiheutta olevan. Vuositilintarkastajat kutsuttiin koolle lokakuun 8 päiväksi ja silloin pidetyssä kokouksessa luettiin yllämainittu valtuuston päätös. Vuositilintarkastajain puheenjohtajaksi valittiin pankinjohtaja Väinö Laurola.

Asian käsittelyyn ryhdyttiin heti, ja ovat siihen ottaneet osaa puheenjohtaja Laurola ynnä vuositilintarkastajat fil.maisteri Arthur Edberg, pankinjohtaja Waldemar Evers, pankinjohtaja Lauri af Heurlin, kamreeri Verner Hougberg, varatuomari Niilo Lahtinen, taloudenhoitaja A. Lassila, asiamies Vilho Ruohonen, järjestösihteeri Emil Sallila, fil.maisteri Juho Someri, everstiluutnantti Gunnar Winter ja fil.maisteri K. O. Winter.

Yksityiskohtaista tutkimusta varten ja siitä aiheutuvan työn jouduttamiseksi vuositilintarkastajat asettivat jaostoja.

Jaostojen hankkimat selvitykset on käsitelty ja tarkastettu vuositilintarkastajain yhteisissä kokouksissa.

Tutkimustyön perustana on käytetty kaupunginvaltuuston v. 1931 painettuihin asiakirjoihin n:o 7 sisältyvää kaupunginreviisori Juhana Toiviaisen laatimaa selostusta asiassa suorittamastaan tutkimuksesta ja kaupunginhallituksen tässä kysymyksessä kaupunginvaltuustolle tekemää esitystä sekä niitä selityksiä, jotka kaupunginkamreeri Paul Björk, rahatoimiston kirjanpito-osaston päällikkö E. Jernström ja kirjanpitäjä Johan Norbäck vaadittaessa ovat antaneet.

Tutkimuksissa jaostot ovat kuulustelleet asianomaisia rahatoimiston virkamiehiä tarpeellisten lisäselitysten antamista varten, minkä ohella on kuultu myöskin rahatoimenjohtajaa esilläolevassa asiassa.

Vuositilintarkastajat ovat havainneet tämän kaupunginreviisorin selviytyksen erittäin tarkasti ja asiantuntemuksella suoritetuksi sekä siinä esitetyt asiaan vaikuttavat yksityiskohdat todellisten olosuhteiden mukaisiksi.

Tutkimuksensa tuloksena saavat vuositilintarkastajat esittää seuraavaa:

1) Kassanhoitaja Erikssonin tekemä työläispalkkavarojen kavallus tuli mahdolliseksi sen takia, että tarjolla olevia kahta tarkastusmenetelmää ei käytetty, nimittäin

a) sitä, että kaupunginkassaan jätettyjä suoritusreversaaleja, jotka ovat mainitun kassanhoitajan laatimia luetteloita toistuvina tilinmaksuaikoina maksamatta jääneistä työpalkoista, ei oltu verrattu kaupunginreviisorin selostuksessa mainittuihin sinisten lippujen tarkastusvihkoihin, kun kellekään ei oltu annettu tätä tehtävää, sekä

b) siten, että mainittujen reversaalien ja sittemmin pääkassasta maksettujen asianomaisten työläisten kuittaamien alkuperäisten sinisten lippujen, jotka olivat menetodisteita, määrätty vertailu oli suoritettu rahatoimiston kirjanpito-osastolla vitkastellen ja aivan liian myöhään sekä hyvin taitamattomasti ja huolimattomasti.

Nämä laiminlyönnit tekivät Erikssonille mahdolliseksi salata työläisten poissaolon vuoksi maksutilaisuuksista suorittamatta jääneisiin palkkarahoihin tekemänsä vaillingin käyttämällä niitä varoja, jotka oli annettu hänelle pääkassasta seuraavia palkanmaksuja varten.

2) Kassanhoitaja Eriksson oli saanut hyvän tilaisuuden kavaltaa varoja myös sen kautta, että hänelle huhtikuussa 1929 annettiin tehtäväksi rahatoimikonttorissa toimia vararikko- y. m. samanlaatuisten asiain selvittelijänä ja tässä ominaisuudessa aikaisemmin vakiintuneen tavan mukaan myös ottaa haltuunsa vararikkopesistä y. m. tulolähteistä perityt varat sekä tilittää ja suorittaa ne kaupunginkassaan. Kavaltamismahdollisuuksia lisäsi se seikka, että rahastajavahtimestarille luovutettiin perimisvaltakirjoja, joihin ei oltu merkitty nostettavien varojen määrää ja että niillä nostettavien varojen suorittaminen jäi valtakirjan saajan tai Erikssonin, selvittelijänä, vapaasta harkinnasta riippuvaksi, ilman että valtakirjan antaja, kaupunginkamreeri, tai asianomainen kassanhoitaja, joka kamreerilta sai valtakirjat edelleen annettaviksi ynnä jäljennökset niistä, olisi aikanaan vaatinut tilitystä valtakirjoilla nostetuista varoista. Kavalletun määrän suuruuteen myötävaikutti tehokkaasti se seikka, että Erikssonin onnistui tämän vuoden tammikuun 3:nä ja 10:nä päivinä hankkia itselleen kaksi valtakirjaa varojen nostamiseksi pakkohuutokaupoista, toisen Smk:lle 117,416: — Asunto Oy. Alppikatu 15 ja toisen Smk:lle 140,126: 55 Asunto Oy. Helsinginkatu n:o 8, joilla valtakirjoilla nostetuista varoista muodostuikin Erikssonin nyt todettujen kavallusten pääosa.

Tässä yhteydessä on huomautettava eräästä merkityksellisestä seikasta, että rahatoimenjohtaja rahatoimikamarin päätöksen mukaisesti syksyllä 1928 oli ottanut pois Erikssonilta kaikki hänen rahastamistehtäviä koskevat sivutoimensa sen takia, että Erikssonin tilitykset huomattavista määristä olivat huomiota herättävästi myöhästyneet. Tästä seikasta huolimatta kaupunginkamreeri Björk

vähän sen jälkeen keväällä 1929 antoi Erikssonille ennenmainitun toimen konkurssi- y. m. samanlaisten tehtävien selvittämiseksi, mikä toimenpide oli sängen ajattelematon, koska, jos kohtakin hänelle ei suoraan annettu rahastamisoikeutta se kuitenkin käytännössä antoi Erikssonille tilaisuuden käsitellä saapuneita varoja. Kaupunginkamreeri selittää, että hän tosin oli saanut rahatoimenjohtajalta lyhyen puhelintiedon Erikssonin erottamisesta kyseenalaisesta rahastajatehtävästään, mutta hänelle ei ollut ilmoitettu todellista syytä tähän odottamattomaan toimenpiteeseen, mihin oli ryhdytty sivuuttaen hänet, sekä että hänen tietämyksensä mukaan ei kukaan, ennenkuin Eriksson itse kaupunginreviisorin toimittamassa tutkimuksessa ilmoitti, ollut tietoinen, että hänellä oman tunnustuksensa mukaan oli vuonna 1928 ollut noin 120,000 markan suuruinen vaillinki, minkä määrän hän ilmoitti onnistuneensa täyttämään. Kaupunginkamreerin selitys on kuitenkin rahatoimenjohtajan ja toimisto-osaston johtajan Öhmanin asiasta antamien tietojen kanssa ristiriidassa, joiden tiedonantojen mukaan kaupunginkamreerin olisi pitänyt olla selvillä Erikssonin eroittamisen syistä, ja kaikessa tapauksessa kaupunginkamreerin velvollisuutena olisi ollut tiedustella niistä seikoista, mitkä olivat aiheuttaneet sen, että hänen alaiseltaan virkamieheltä oli otettu pois siihen määrin vastuunalainen tehtävä.

Edellä 1) kohdassa mainittu kavalluksen aiheuttanut laiminlyönti on katsottava etupäässä rahatoimiston kirjanpitäjän Johan Norbäckin viaksi, joka törkeästi laiminlöi hänelle uskotun tärkeän tarkastustehtävän. Vastuussa on luonnollisesti myös kirjanpito-osaston päällikkö E. Jernström, jonka asia Norbäckin lähimpänä esimiehenä oli ensi sijassa valvoa, miten hänen alaisensa virkamies täyttää tehtävänsä. Kun rahatoimikamarin ¹⁴/₁₂ 1927 uusitun ja vahvistetun johtosäännön 14 § 1 mom. ja 15 § 1 mom. 1 ja 5 kohtien mukaan kaupunginkamreerin velvollisuuksiin m. m. kuului lähinnä johtaa ja valvoa rahatoimikonttorin eri osastojen töitä sekä erikoisesti johtaa ja valvoa kassaosaston tehtäviä ja kun tällaista valvontaa ei ainakaan tyydyttävässä määrässä ole harjoitettu, ei myöskään kaupunginkamreeria voida vapauttaa vastuusta tässä suhteessa.

Siiitä 2) kohdassa mainitusta seikasta, että kassanhoitaja Erikssonilla oli hyvä tilaisuus kavaltaa kaupungin varoja, jää kaupunginkamreerin viaksi se, että hän oli antanut Erikssonille mainitussa kohdassa kerrotun tehtävän ja sen lisäksi ensimmäisen 2:ssa kohdassa mainituista valtakirjoista. Kirjanpito-osaston päällikkö E. Jernströmin viaksi jää se, että hän kaupunginkamreerin edustajana antoi Erikssonille jälkimmäisen valtakirjan.

Vuositilintarkastajat ovat vielä kiinnittäneet huomiota rahatoimikamarin johtosäännön 14 § 1 mom:iin, jonka mukaan rahatoimenjohtaja johtaa ja valvoo rahatoimikonttorin tehtäviä, kuin myöskin revisionikonttorin johtosäännön 2 § 3 ja 7 mom:iin, joitten mukaan revisionikonttorin on tarkastettava, että kaupungille kuuluvat tulot ovat säädettyssä järjestyksessä kannetut ja kaupunginkassaan asianmukaisesti tilitetyt ja että tilittävaviranomaisten hallintotoimen-

piteet ovat tarkoituksenmukaisia. Tutkiessaan kysymystä missä määrin rahatoimenjohtajalla ja revisionikonttorilla on valvontalaiminlyöntejä kyseellisessä tapauksessa, yhtyvät vuositilintarkastajat kaupunginreviisorin esittämään mielpiteeseen, ettei rahatoimenjohtajaa ja revisionikonttoria voitane teknilliseltä kannalta katsoen pitää syyllisinä mihinkään nimitettyyn laiminlyöntiin.

Viitaten ylläesitettyihin seikkoihin ovat vuositilintarkastajat sitä mieltä:

1) että työläispalkkoissa esiintyneen kavalluksen syntyymiseen ovat suoranaisesti ja suuresta määrin myötävaikuttaneet kirjanpitäjä Johan Norbäckin edellä selostetut laiminlyönnot, jotka osaston päällikön E. Jernströmin suorittaman Norbäckin kyseellisen tehtävän heikon valvonnan vuoksi ja kaupunginkamreeri Paul Björkin mainittujen palkkausasioiden valvomatta jättämisen takia ovat saattaneet jatkua vuosikausia;

2) että muiden kavallusten syntyminen on käynyt mahdolliseksi siten, ettei kaupunginkamreeri Björk ole aikanaan vaatinut tilityksiä niistä varoista, jotka hänen allekirjoittamillaan perimisvallakirjoilla ja kuiteilla on uskottu hänen alaisilleen virkailijoille, eikä valvonut, että perityt varat olisi aikanaan suoritettu kaupunginkassaan.

Vuositilintarkastajat eivät katso asiakseen tehdä esitystä siitä, mihin toimenpiteisiin ilmenneiden viranhoidossa tapahtuneiden laiminlyöntien johdosta olisi edellä kohdissa 1 ja 2 mainittuihin virkamiehiin nähden ryhdyttävä.

Vuositilintarkastajat ovat myös todenneet sen järjestelyn heikkouden, joka on vallinnut rahatoimiston ja kaupungin lakimiesten välisissä suhteissa. Tietoja vararikkopesistä, pakkohuutokaupoista, kuolinpesistä y. m. s. tulolähteistä on kaupunginkamreeri tavallisesti saanut puhelimitse, jolloin hän heti on kirjoittanut perimistä varten tarpeellisen valtakirjan. Kun tämän alan perimistehtävien hoitaminen kuuluu asianajokäytäntöä ja lainopillisia erikoistietoja omaaville kaupungin virkamiehille, jollaista rahatoimistolla ei itsellään ole ollut käytettävissä, olisi sanottujen perimistehtävien valmistava hoito annettava kaupungin lakimiesten tehtäväksi. Nytemmin onkin tässä kohdin uudelleen järjestely saatu aikaan ja mielestämme oikeaan suuntaan.

Vuositilintarkastajat ovat saaneet tietää, että rahatoimenjohtajalla on ollut aikomuksia esittää perustettavaksi apulaiskamreerin toimi, jotta kaupunginkamreerin työtaakka, joka todennäköisyyden mukaan on ollut suuri, vähentyisi

ja samalla tarjoutuisi tilaisuus muunkinlaisten parannusten aikaansaamiseksi. Vuositilintarkastajat pitävät kyseellistä suunnitelmaa täysin harkittuna.

Tähän vuositilintarkastajain lausuntoon liitetään ilmoitetut vastalauseet.

Helsingissä 22 p:nä joulukuuta 1931.

Arthur Edberg.	Väinö Laurola.	Wald. Evers.
Verner Hougberg.	Lauri af Hurlin.	Nillo Lahtinen.
Vilho Ruohonen.	A. Lassila.	Emil Sallila.
Gunnar Winter.	Juho Someri.	K. O. Winter.

Vastalause.

Muissa suhteissa yhtyen edelläolevaan saavat allekirjoittaneet siinä kohdassa, mikä lausunnossa koskee rahatoimenjohtajaa ja revisionikonttoria, eriävänä mielipiteenään esittää seuraavaa:

Harkittaessa, onko ja missä suhteessa rahatoimenjohtaja mahdollisesti myös katsottava olevan vastuussa nyt havaittujen epäkohtien ilmaantumisesta, jotka epäkohdat pitkän aikaa ovat saattaneet jatkua hänen alaisessaan virastossa, olemme kiinnittäneet huomiomme rahatoimikamarin silloin voimassa olleen ohjesäännön 14 § 3 mom. ja 17 § sekä sen johtosäännön 14 § 1 mom., joiden mukaan rahatoimenjohtaja johtaa ja valvoo rahatoimikonttorin töitä ja tehtäviä. Tämän perusteella olemme sitä mieltä, ettei rahatoimenjohtajaa, huolimatta siitä, että hän v. 1928 otti Erikssonilta pois perimistehtävät, voitane kokonaan vapauttaa vastuusta tässä asiassa.

Että myöskin kaupungin revisionikonttorin toimintaa on katsottu voitavan kosketella tässä yhteydessä on mielestämme ollut asiaton ja ilmeisestä harhakäsityksestä johtuva, koska revisionitoiminta mielestämme on toisenlaista valvontaa kuin virastojen omat sisäiset järjestely- ja valvontatoimet.

Helsingissä joulukuun 23 p:nä 1931.

Arthur Edberg.	Verner Hougberg.	Wald. Evers.
A. Lassila.	Gunnar Winter.	Juho Someri.

Vastalause.

Työläispalkkojen kassahoitajan Väinö Erikssonin kavallusta koskevaa asiaa tutkiessamme olemme havainneet, että vuositolintarkastaja everstiluutnantti Gunnar Winter on toiminut kaupunginreviisorina juuri niinä vuosina vv. 1928—1929, jolloinka kyseellinen kavallus sai alkunsa ja jatkui. Tästä huolimatta on vuositolintarkastaja Winter pitänyt itseänsä esteettömänä ottamaan osaa vuositolintarkastajain edellämainittua asiaa koskeviin tutkimuksiin vieläpä toimimalla vuositolintarkastajain asettaman työjaoston jäsenenä. Meidän mielestämme on everstiluutnantti G. Winter ollut esteellinen ottamaan osaa tätä asiaa koskevaan tutkimustyöhön huomioonottamalla, että hän on kavalluksen tapahtuma-aikana ollut kaupungin palveluksessa toimiva virkamies ja niin ollen lain mukaan vuositolintarkastajaksi esteellinen. Lisäksi ovat vuositolintarkastajat tämän asian yhteydessä m. m. olleet pakotetut tutkimaan kysymystä, missä määrin ent. kaupunginreviisori G. Winter on huomioonottaen kaupunginreviisorin sekä revisionikonktorin johtosäännön asianomaiset määräykset katsottava vastuuvolliseksi erinäisten johtosääntömääräysten noudattamisen laiminlyönteihin, mihinkä tutkimustyöhön everstil. G. Winter, vaikka kysymys suoranaisesti koski hänen omaa toimintaansa, on katsonut soveliaaksi ottaa osaa meidän vuositolintarkastajain kokouksessa esittämistämme esteellisyysmuistutuksista huolimatta. Olemme pakotetut kiinnittämään kaupunginvaltuuston huomiota edellämainittuihin seikkoihin vastaisuutta silmälläpitäen, koska mielestämme esteellisen henkilön osaanotto vuositolintarkastajain töihin on omansa vaikeuttamaan tutkittavana olevien asioiden asiallista ja ulkokohtaista tarkastelutyötä.

Helsingissä 22 päivänä joulukuuta 1931.

Lauri af Heurlin.
Emil Sallila.

Niilo Lahtinen.
Vilho Ruuhonen.